

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 962400/2

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב הראשי לישראל דוד ברוך לאו, הרב אליעזר איגרא, הרב דוד דב לבנון

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד בתיה כהנא דרור)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד יהושע זילבר)

הנדון: חלוקת רכוש לא חוקי

פסק דין

רקע ועובדות

הצדדים התחתנו בשנת תש"נ 1990, היו נשואים כ-26 שנה והתגרשו בשנת תשע"ו (2016) ולהם ארבעה ילדים, 2 בגירים ו-2 קטינים (בגילאי 16, 17).

שני הצדדים התגוררו ברחוב ש' בתל אביב. לפי המדידות שנעשו בשטח ע"י מומחי ביה"ד עולה כי שטח יחידת המגורים בה הם גרו היא 73 מ"ר, יש בה 3 חדרים + סלון, והיא צמודה ליחידת מגורים נוספת על שטח של 77 מ"ר שבה התגוררו הוריו של האיש (להלן: "יחידת הורים").

שני הצדדים מסכימים, והדבר מגובה במסמכים (שטר קנייה של שני ההורים והצוואה שכתב האב ואושרה ע"י הרשם של בית המשפט), כי השטח הנ"ל נקנה כדת וכדין ע"י הורי האיש, והוא רשום ב"רשות מקרקעי ישראל" על שם שניהם. האב כתב צוואה שבה הוא מצווה את כל השטח הבנוי שיש בו 3 יחידות דיור ל-3 ילדיו, ומציין שהוא מייחד ונותן את יחידת הדיור שבה התגוררו הצדדים לבנו המשיב (את יחידת הדיור שההורים גרו בה הוא נותן לבתו, ואת יחידת הדיור האחרת הוא נותן לבן אחר). הצוואה אושרה ע"י רשם בית המשפט (לא ברור לנו האם הוצא צו ירושה על עיזבון האם כך שחלקה של האם בנכס שייך לאב, וממילא הצוואה של האב כוללת את חלקה של האם. משתיקת הצדדים נראה שאכן האב הוא המוריש את כל הנכס הנ"ל). למעשה היורשים לא מימשו את הצוואה, והשטח עדיין אינו רשום על שמם ברשות מקרקעי ישראל. יצוין בזה, שברשות מקרקעי ישראל רשום שיש במגרש יחידת דיור של 2 חדרים ומחסן. שאר יחידות הדיור הבנויות בשטח אינן רשומות, וכנראה לא קבלו אישורי בניה.

מומחי ביה"ד שביקרו במקום ומסרו לביה"ד את הפרטים הבאים ששמעו מהצדדים וראו במקום, כדלהלן:

אמו של המשיב נפטרה בשנת 1997, ואביו בשנת 2002.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האישה ו-4 הילדים נשארו להתגורר ביחידת המגורים שבה גרו הצדדים עד היום. דהיינו ברחוב ש'.

בשנת 2007 עזב האיש את יחידת המגורים ועבר להתגורר בעיר בת-ים בדירה שכורה למשך 5 שנים בשכירות של 3,000 ₪ לחודש.

לאחר מכן עבר להתגורר ביחידת דיור השייכת לדודתו לתקופה של שנתיים בשכירות של 3,000 ₪ לחודש.

החל משנת 2014 ועד היום האיש מתגורר ביחידת מגורים הסמוכה ליחידת המגורים הנ"ל, ברחוב נ', ויש בה 2 חדרים.

האישה טוענת שהאיש בנה שם עוד יחידות דיור לפני מועד הקרע אשר הוא משכיר אותן. האיש מכחיש את הדברים.

יחידת מגורים זו שברח' נ' לא נרכשה כדין והיא על שטח "פלישה" עוד מתקופת אבי האיש, ונבנו עליה כמה יחידות דיור לא חוקיות. האב כתב בצוואתו שהוא מחלק גם את השטח הנ"ל לשלושת ילדיו שווה בשווה, ואחד מהם הוא המשיב הנ"ל (איננו נכנסים לשאלת חוקיותה של צוואת האב על 'שטח הפלישה' שלכאורה אינו בבעלותו).

היחסים בין בני הזוג לא היו טובים מאז תחילת נשואיהם: היו להם חשבונות בנק נפרדים, בגלל חוסר אמון ומריבות, שהגיעו לידי אלימות שבגינה ריצה האיש חצי שנת מאסר, השתחרר מהכלא לפני 10 שנים, ומאז הם נפרדו והאיש אינו גר עם אשתו בבית.

לדברי האיש הוא אינו עובד והוא חי מקצבת הביטוח הלאומי בסך 1,600 ₪.

לדברי האישה, האיש משכיר יחידות דיור בשטח ה"פלישה" וממנה הוא מתפרנס.

לדברי האישה, היא אינה עובדת אלא בעבודות מזדמנות בלבד.

נקודת המחלוקת העובדתית בין הצדדים

לדברי האיש: הוא והאישה לא הרחיבו את הדירה שגרו בה, אלא רק שינו את חלוקת החדרים הפנימית שבה ותו לא.

לדברי האישה: כל היחידה שהם גרו בה נבנתה על ידם, ואילו הורי האיש גרו ביחידה הצמודה להם שבה מתגוררת כיום אחות האיש. ביחס ליחידות הדיור בשטח הפלישה, לדברי האישה האיש בנה עוד לפני מועד הקרע יחידות דיור נוספות מלבד היחידה שהוא מתגורר בה. האיש מכחיש זאת מכל וכל ועומד על כך שהוא לא בנה זאת, וכן טוען שיחידות הדיור הנוספות אינן בחזקתו כלל.

ההליכים המשפטיים בתיק

ביה"ד האזורי חייב את האיש בגירושין, אולם האיש סירב להתגרש עד שיוכרע נושא הרכוש. באחד משלבי הדיון חתמו הצדדים על הסכם גירושין שלפיו האישה מוותרת על הרכוש כדי להתגרש, וביה"ד אישר את ההסכם ונתן לו תוקף פס"ד, אולם מאוחר יותר, ביום 9/3/2013, קיבל ביה"ד את טענות האישה וביטל את ההסכם. האיש ערער על כך,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וביום 25/5/2014 דחה ביה"ד הגדול את ערעורו. וקבע שההסכם הנ"ל בטל, והחזיר את התיק לביה"ד האזורי להמשך טפול.

ביה"ד האזורי קבע כי הואיל ושני הצדדים מעוניינים להיפרד זה מזה, האיש חייב להתגרש. אולם האיש סרב להתגרש עד אשר ביה"ד יפסוק בעניין הרכוש ויקבע שהוא שייך לו מירושת אבותיו. ביה"ד דחה את בקשתו, ועל כך הוא ערער לביה"ד הגדול.

ביה"ד הגדול שכנע את האיש לתת את הגט, והוכיח לו שנושא הרכוש יידון לאחר הגט בביה"ד הגדול, וכך הצדדים התגרשו, ונושא חלוקת הרכוש חזר לפתחנו לדון ולפסוק בו.

התקיימו מספר דיונים, וב"כ הצדדים טענו את טענותיהם בהרחבה.

יצוין בזה, שביה"ד ניסה לגשר בין הצדדים והציע פשרה, האיש הסכים עקרונית לפשרת ביה"ד וחתם עליה, אולם האישה לא הגישה כל הצעת פשרה מצדה, ולפיכך לא היה מנוס מלהכריע ולפסוק את הדין.

נקבע זמן להגשת סיכומים. באי כוח האישה שלחו סיכומים בזמן. ב"כ האיש התעכב זמן רב וסיכומיו הגיעו אלינו רק עתה. ביה"ד עיין בסיכומי הצדדים ובחומר שבתיק ופוסק כדלהלן.

טענות הצדדים

לטענת האישה מגיע לה חצי מהדירה שברחוב ש' בהתאם להלכת 'השיתוף הספציפי'. לדבריה, אף שמדובר בדירה שאת הקרקע שבה קיבל האיש מהוריו בירושה, ואשר על פי חוק יחסי ממון נכס זה אינו נכלל באיזון בין בני הזוג, מאחר שלטענתה הם הרחיבו את הדירה, חיו בה חיי שיתוף וגידלו בה את ארבעת ילדיהם, ולדבריה היא אף השתתפה כספית בשיפוץ הדירה והרחבתה לחדרים נוספים שבהם גרו יחד, על כן על פי הלכת 'השיתוף הספציפי' שנקבעה בבית המשפט מגיעה לה מחצית מהדירה (יצוין בזה, שטענת האישה שהיא עבדה, הרוויחה והשקיעה בדירה לא גובתה במסמכים).

בעניין המבנה שברחוב נ', טוענת ב"כ האישה כי הנכס הושבח קודם יום הפירוד, בשנת 2006, ולפיכך היא זכאית לזכויות בדירות שנבנו שם ולפירותיהן. לדבריה, האיש משכיר שם יחידות דיור ולוקח את הכסף לעצמו (כאמור, טענה זו לא גובתה במסמכים והוכחות).

לטענת האיש, אין לאישה כל זיקה ממונית לדירה שבה היא מתגוררת כיום שבפועל הם לא 'חיו חיי שיתוף', מעולם לא היו להם חשבונות משותפים, והם חיו חיי מריבה ומדון כל ימי נישואיהם. וכן, לדבריו, הם לא הרחיבו את הדירה, אלא עשו בה שינויים פנימיים בלבד.

גם לגבי המבנים שברח' נ', טוען האיש, שלא הוסיף דבר קודם הפירוד, ולכן אין לאישה כל זכות בנכס ובמבנים שם.

יצוין בזה, שמבחינה עובדתית ביה"ד ביקר בשטח והתרשם ישירות שאכן הדירה שברח' ש' הורחבה ע"י הצדדים, וכך גם התרשמו גם מומחי ביה"ד שבדקו את המקום. אולם קשה לדעת באופן מדויק אם כל המבנה שגרו בו הורחב על ידם או רובו.

בנושא הכספים: האישה טוענת שהאיש גבה שכירות מהמבנים ברחוב נ'. האיש הכחיש את הדברים, ומאידך גיסא לא הוצגו מצד האישה כל ראיות שאכן האיש משכיר ומקבל דמי שכירות. מאידך גיסא האיש תובע מהאישה שכירות על מגוריה בדירה שהיא לדבריו שייך לו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"כ האישה מבקשת לכולל גם את חוב מזונות הילדים, שלדבריהן האיש חייב לאישה, בכלל חלוקת הרכוש ביניהם. ביה"ד החליט שלא להזדקק לכך, מאחר שמזונות הילדים שנפסקו בבית המשפט ואינם בסמכותו. בנוסף לכך, נושא זה מורכב ובעייתי מבחינה משפטית, שהרי קרוב לוודאי שהאישה כבר קבלה מהמזונות דרך הבטוח הלאומי, ולכן נצטרך לבדוק לעניין זה את טענת "פרעתי", וביה"ד הגדול אינו הערכאה המתאימה לדון בכך. וכן מפני שלפי הידוע לנו אין לאיש כספים מזומנים לתשלום, וגם חלוקת הנכס אינה ברת ביצוע בשלב זה, כפי שיתבאר להלן.

דיון והכרעה

ביה"ד עיין היטב בטענות הצדדים ובחומר הרב שהונח לפניו. מדובר במקרה מורכב של מבנים לא חוקיים ושטח שבפלישה, ויש להעיר על כך כדלהלן:

א. **ביחס למבנה – דהיינו יחידת הדיור שבה גרו הצדדים:** גם אם נקבל את דברי האישה שהם הרחיבו וכנו את יחידת הדיור שבה הם התגוררו, וכפי שאכן ביה"ד מתרשם מבדיקת השטח, המבנה נבנה באופן בלתי חוקי, הדבר אמור ביחס למבנה שברח' ש', ועל אחת כמה וכמה שזה אמור ביחס למבנה שברח' נ' שנבנה על שטח של "פלישה", ואיננו יודעים מה יהיה גורלם של המבנים בשני המקומות. האם יוצא בעתיד צו הריסה עליהם, והאם הם יפוננו מהשטח שבפלישה, וכן לא ברור אם הם יהיו זכאים לפיצויים על פיננים משם. כל זה מקשה על הערכת שווי המבנים נכון להיום לצורך חלוקתם והבטחת הזכויות של הצדדים בהם.

ב. **ביחס לקרקע שעליו בנויה יחידת הדיור הנ"ל:** אין ספק שהאיש קבל קרקע זו בירושה מאביו, אך האישה טוענת שמגיעה לה מחצית מהקרקע בגלל שעליו הם בנו את ביתם, גרו בו וגידלו את 4 ילדיהם, ועל דעת כן היא הסכימה להשקיע בבניית הבית, שיהיה לה חלק גם בקרקע, ומשום כך היא נשענת ומסתמכת על הלכת השיתוף הספציפי.

ג. לא ניתן לקבל טענה זו, וזאת מכמה סיבות:

1. העובדה שהמבנה שנבנה בדירה ברחוב ש' אינו חוקי ואף מרחפת מעל ראשו סכנת הריסה, הופכת אותו למציאות של שווי כספי המוטל בספק, והוא בבחינת "מגדל פורח באוויר" שאין לו אחיזה בקרקע. וקשה לומר שהשקעה במבנה כזה יכולה להוות 'אומדנא' להקנות לאישה זכויות כאשר כל מה שבנו מוטל בספק.

2. זאת ועוד, המבנים שנבנו בשטח זה נבנו עוד בחיי ההורים, והם נכללים בצוואת אבי האיש אשר בה הוא מחלק את השטח והמבנים שבו לשלושת ילדיו. נמצא שגם אם הנכס הושבח באופן משמעותי וניכר על ידי בני הזוג, הרי שהשבחה בנכס נעשתה בעת שהיה שייך לבעלות ההורים, וכאשר זכות בני הזוג בקרקע באה לידי ביטוי בכך שההורים הרשו להם להתגורר בביתם ולהתאימו במידה כזו או אחרת לצרכיהם. הרי שנכס המקרקעין עם השבחה שעליו היו שייכים להורים ולא לבנם. כידוע, מושכל ראשון בהלכת השיתוף הספציפי הוא שהשיתוף מתקיים במסגרת היחסים שבין שני בני הזוג. כפי שהגדיר בית המשפט העליון בפסיקותיו כמה וכמה פעמים, הלכה זו של 'שיתוף ספציפי' הינה רק כחריג להסדר איזון המשאבים שבין בני זוג מכוח חוק יחסי ממון, ואינה באה להחליף אותו. עוד ברור כי חוק זה לא בא ליצור 'שיתוף' קנייני במקרקעין השייכים לצד שלישי שאינו אחד מבני הזוג, גם אם הוא מי מהורי בני הזוג,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והלכה זו כמובן שאינה באה לשנות את הוראות חוק המקרקעין, תשכ"ט-1969 הקובע כי "העסקה [במקרקעין] נגמרת ברישום" וכי "רישום בפנקסים לגבי מקרקעין מוסדרים יהווה ראיה חותכת לתכנון", וכן כי "מקרקעין" המוגדרים בחוק, כוללים בתוכם את ה"קרקע, כל הבנוי והנטוע עליה וכל דבר אחר המחובר אליה חיבור של קבע" (סעיפים 7 (א), 125 (א) ו-1 לחוק המקרקעין).

לכן במקרה דנן, גם אם נערכו שינויים נרחבים ומשמעותיים בדירה, אחר שלכל הדעות הם נעשו לפני מות שני ההורים והיו אלה עוד בתקופה בה הדירה הייתה בבעלות הורי האיש, ברור שעתה האישה אינה יכולה לדרוש 'שיתוף ספציפי' במבנה ששופץ והורחב על ידי בני הזוג על הקרקע שהייתה בבעלות הורי האיש בלבד, גם אם עתה קיבל האיש חלקה זו בצוואה מאביו אשר טרם מומשה. על כן די בעובדה זו כדי לדחות את הטענה לשיתוף ספציפי בדירה על הסף.

3. אך גם אם המדובר היה בקרקע שהייתה בעת השיפוץ בבעלות האיש, במקרה דנן לא היה מקום להחיל את הצדדים אל הלכת השיתוף הספציפי, על פי פסיקת בית המשפט. זאת, משום שגם כאשר המדובר בנכסים וביחסים שבין שני בני הזוג, הרי שעל בן הזוג השני המבקש להשתתף בנכס הספציפי להראות קיומן של נסיבות עובדתיות מיוחדות נוספות המוכיחות מעבר לעצם הנישואין הממושכים גם כוונת שיתוף ספציפי באותו נכס מסוים. כפי שכתב בית המשפט בפסק דין רע"א 8672/00 אבו רומי נ' אבו רומי, פ"ד נו (6) 175, פסקאות 9-10 (וראה עוד ע"א 7687/04 ששון נ' ששון, פ"ד נט (5) 596, 615; וע"א 7750/10 מרים בן גיאת נ' הכשרת היישוב ביטוח בע"מ):

לא די בעצם קיומם של חיי נישואין משותפים, אף שהיו ממושכים, כדי לקבוע שיתוף בדירת מגורים מכוח דין כללי, שאם תאמר כן, נמצאת מכניס בדלת אחורית את חזקת השיתוף, שלשיטתי איננה חלה במקביל לחוק יחסי ממון... על-מנת שתוקנינה זכויות בדירת מגורים הרשומה על שם בן-הזוג האחד לבן הזוג האחר, על האחרון להראות נסיבות עובדתיות, נוסף על עצם קיום הנישואין, שמהן ניתן להסיק – מכוח הדין הכללי – הקניית זכויות בדירת המגורים.

4. לכן, גם כשמדובר בדירה השייכת לבעלותו המלאה של האיש, על המבקש להחיל את 'השיתוף הספציפי' להראות כי לפנינו 'אומדנה' ברורה שהאיש אכן התכוון לשותף את אשתו במחצית הקרקע שהייתה ברשותו מלפני הנישואין או שקבל בירושה. כפי שסיכם זאת בית המשפט בבע"מ 1398/11 אלמונית נ' אלמוני: "על בן הזוג שמבקש שיוקנו לו מחצית הזכויות בדירת המגורים שרשומה על שמו של בן הזוג האחר, מוטל להוכיח – מעבר לקיומם של חיי נישואין משותפים, אף אם ממושכים – קיומו של 'דבר מה נוסף' שיעיד על כוונת שיתוף בנכס הספציפי".

5. עוד נקבע, כי תנאי יסודי ומקדים להוכחת שיתוף בנכס ספציפי על ידי בחינת הדבר מה נוסף, היא עובדת קיומם "של חיי נישואין משותפים" (כהגדרת פס"ד אבו רומי ובע"מ 1398/11). וכך כתב בית המשפט בבע"מ 5939/04 פלוני נ' פלונית, פ"ד נט (1) 665 (2004), כי הלכת השיתוף הספציפי תחול "ככל שהייתה שותפות נמשכת בחיי הנישואין ולה ביטויים מסוגים שונים, גם אם לא היו החיים הללו 'גן של ורדים' בכל עת ובכל שעה". ביחס לשאלה מהי רמת אווירת החיים המשותפים הנדרשת לשם כך ביחסייהם של בני הזוג, נראה כי לא נקבעה בכך הלכה ברורה ו"גבולות הגזרה אינם חדים" (בע"מ

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

10734/06 פלוני נ' פלונית, פסקה ה'). מעיון בבע"מ 1398/11 דלעיל, נראה כי הדבר נתון במחלוקת בין שופטי בית המשפט העליון, כאשר השופט דנציגר סובר כי נדרש ש"בני הזוג חיים תחת קורת גג אחת במשך שנים רבות באווירה של שיתוף ובדינאמיקה של מאמץ משותף", ועל כך הוא מוסיף בהמשך דבריו: "סבורני כי רק במקרים חריגים שבהם התאפיינו הנישואין בדיסהרמוניה מוחלטת מתחילתם ועד סופם – ולא די בתחושת בדידות של מי מבני הזוג לעניין זה – יהיה מקום לרף ראייתי מחמיר כפי שמציע חברי". וכנגדו סבר השופט זילברטל:

העדר שותפות מסוג זה, ולו ברמה מינימאלית סבירה, עלול להשמיט את הקרקע מתחת לאפשרות לקבוע שיתוף בנכס חיצוני, או, למצער, להקשות מאד על האפשרות לקבוע זאת... מקום בו אכן התקיימו יחסי נישואין פורמאליים, אך לא נוצרה בין בני הזוג אותה "אווירת שיתוף", ולו ברמה בסיסית ומינימאלית (אווירה היכולה להתקיים גם כאשר חיי הנישואין יודעים עליות ומורדות וכוללים תקופות של מתחים ומחלוקות), לא ניתן יהיה להגיע למסקנה בדבר קיומו של שיתוף בנכס חיצוני, לרבות דירת המגורים, אלא כאשר קיימות ראיות ממשיות, ישירות ובעלות משקל בדבר יצירת השיתוף בנכס.

בין כך ובין כך, על כולם מוסכם, כי אם בין בני הזוג היו סכסוכים קשים שהביאו לחוסר שיתוף ההרמוני בסיסי מבחינת חייהם הזוגיים והכלכליים לא ניתן יהיה להחיל עליהם את הלכת 'השיתוף הספציפי', גם לא בהצטרף 'דבר מה נוסף'.

כאמור, במקרה דנן מצבם של הצדדים היה רחוק מהגדרת חיי שיתוף והרמוניה. במשך שנים רבות משנות נישואיהם היו ביניהם מריבות רבות וקשות, והאיש אף ישב בשלב מסוים בכלא על אלימות כלפי אשתו, ולאחריו עבר האיש לגור בנפרד מאשתו וילדיו. כמו כן, לא היו להם חשבונות בנק משותפים, ולא ניכר אצלם ניהול שיוף כלכלי כנדרש. אומנם הצדדים היו נשואים כ- 26 שנה, אולם כמעט במחצית מהזמן הזה הם חיו בפירוד, 5 שנים בלבד לאחר מות האב האיש עזב את הבית, ומאז עברו עוד 10 שנים שהם אינם גרים ביחד. ולכן גם אין טווח של שנים רבות ביחד בדירה כדי לחזק אומדנה של רצון לתת לאישה חלק בקרקע שירש מאביו.

הדברים הנ"ל אמורים ביתר שאת על יחידת הדיור שבשטח "הפלישה", שאבי האיש פלש ונכנס לשם. שם גם הקרקע וגם המבנים אינם שייכים להם, אלא שהאיש מחזיק במקום מתקופת חיי ההורים בחזקת תפיסה של "דורות", והם צפויים לצו פינוי וצו הריסה. על כן, אין מקום לשייך מקרה זה אל "חזקת השיתוף הספציפי". זאת ועוד, גם מבחינה הלכתית לא ניתן להקנות דבר שלא בא לעולם, וכולו מוטל בספק, ולכן גם הלכתית קשה מאוד לומר שיש אומדנא שהאיש רצה לשתף את אשתו בנכס שהוא לא שלו, ואולי יקבל פיצוי פינוי עליו.

ד. ביחס לטענת האישה שהאיש השכיר את יחידות דיור ברח' נ', כבר הובהר לעיל, שהיא לא הוכיחה זאת. במיוחד לאור העובדה שלפי הצוואה השטח שבפלישה צריך גם הוא להתחלק בין שלושת היורשים, וממילא יש סימוכין לטענת האיש שהמבנים הנוספים אינם בחזקתו.

ה. ביחס לטענת האיש שהאישה גרה בדירה שבבעלותו ומשום כך מגיע לו שכירות ממנה, יש לדחות טענה זו, משום שהאיש הוצא מהדירה שלא על ידי האישה, ומעצמו בחר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שלא לחזור אליה, ואילו האישה נשארה בדירה וגידלה את 4 ילדיהם המשותפים בדירה זו. ביחס לזמן שלאחר הגט, מגיע לאישה לגור בדירה זו בהתאם לפסק הדין שיובא להלן.

למרות האמור לעיל, בהתחשב בעובדה שבפועל לא הוצא כלפי המבנה צו הריסה, ונכון להיום הוא עומד על תילו וראוי לשימוש. נראה שמגיע לאישה סכום חלקה היחסי בשווי בניית המבנה שהורחב ונבנה על ידיהם על קרקע ההורים בתקופת נישואיהם.

כך גם מצד ההלכה, לפי דין "יורד ברשות לשדה חברו והשביחה" (שלחן ערוך חו"מ סימן שעה סעיף ד) יש לה זכות לתבוע הוצאות או שבח, וזה שייך לשניהם.

במקרה מורכב זה, יש מקום גם להחיל את קביעתו של הרב הראשי לישראל הגרי"א הרצוג זצ"ל (פסקים וכתבים חלק ז סימן קלז), שבמקרים מיוחדים מעין אלה מגיע לאישה פיצוי גירושין. אחד הנימוקים לפיצויי גירושין הוא שאין זה סביר שאישה תצא לאחר שנים של נישואין והשקעה בבית ובגידול הילדים ללא כל תמורה הולמת וללא קורת גג וכל רכוש או זכות כספית, כאשר יש לאיש קורת גג ומקור לפצות את אשתו. אפשר לומר, שאם האישה הייתה יודעת מראש להיכן יגיעו נישואיהם, כפי שהיום אנו יודעים, בוודאי הייתה מתנערת מעבודות הבית ואומרת איני ניזונת ואיני עושה ועובדת לצורך עצמה. לכן יש לפסוק לה פיצויי גירושין שהוא כעין כתובה מורחבת. ונראה שזה היה הבסיס לפסוק לאישה פיצויי גירושין.

במקרה דנן קיימת הסברה הנ"ל, הואיל והאישה לא עבדה ולא צברה זכויות, ואם תצא מהבית תישאר עם "כותנתה לעורה" וללא קורת גג, ותלקה מידת הדין, בעוד שלאיש יש קורת גג. אולם שומה עלינו להיזהר שלא להטיל על האישה לשלם כספים שאין לו לשלם, בעוד הדירה שברשותו אינה ניתנת למכירה ואין לו מקורות לשלם זאת.

בנוסף לכך, במסגרת שיקול הדעת בפיצויי הגירושין במסגרת הליך הגירושין שעליו אמון בית הדין כחלק מענייני נישואין וגירושין, ואשר הוכר על ידי בית המשפט העליון (למשל בע"מ 9692/02 פלונית נ' פלוני, וע"א 630/79 ציליה ביאטריס ליברמן נ' עמנואל ליברמן, פ"ד לה (4) 359, עמ' 371), יש לקחת בחשבון את העובדה שהאישה חוותה אלימות מאישה, ולכן נאלצה להתגרש ממנו. במקרה מעין זה יש רשות לביה"ד לקנוס שלא מן הדין ולחייב את האישה. וכך פסק הרב יעזר אריאל ביושבו בביה"ד בטבריה בפסק דין שהתפרסם בתיק 863794/7, שהביא שם פוסקים שפסקו לקנוס את האישה בחיוב כתובה גבוהה שלא על פי עיקר הדין, אלא מטעם קנס, בהם שו"ת ציץ אליעזר (ח"ו סי' מב, אורחות המשפטים פ"ד, ד"ה ומצאתי בספר) בשם ר' חיים פלאג'י, עיי"ש. ואע"פ ששם מדובר באיש שהרשיע באופן אחר, יש משם סמך גם למקרה דידן.

יצוין בזה, כי הגם שהאיש טוען שהכול שלו כבר אמר לביה"ד כי הוא אינו רוצה להשאיר את גרושתו, אם ארבעת ילדיו, ללא קורת גג. אולם הוא רוצה להבטיח שאף הוא עצמו לא יאבד את קורת הגג שלו במצב המורכב של הנכסים כאמור לעיל, ובהתאם לכך הוא הסכים לפשרת ביה"ד עם השגות שלו וחתם עליה. מאידך גיסא, האישה מתקשה לקבל את הצעת הפשרה של בית הדין והיא מבקשת בטחונות שלא תישאר ללא קורת גג.

בנוסף לכך, יש לקחת בחשבון שטובת שני הצדדים היא להחזיק בשני הנכסים שהם יושבים בהם, בדירה שברח' ש' ובדירה שברח' נ', כל אחד מהם במקום אחר ובלבד ששני המקומות יוחזקו על ידם, ולא לצאת מהם כדי לשמור על זכויותיהם בהם. וזאת הואיל ונכסים אלו אינם ניתנים למכירה, ורק הישיבה בהם משמרת את זכויותיהם, אם בכלל. שהרי מחד גיסא

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יש סיכוי שהם לא יפנו משם שנים רבות, ומאידך גיסא גם אם יפנו הרי ייתכן שיקבלו פיצויים על פיננים.

בבואנו להעריך כמה מגיע לאישה על השתתפותה היחסית בשיפוץ הדירה יש לבית הדין קושי גדול להעריך זאת, משום שלא ברור אילו שיפוצים מכלל אלה שנעשו בדירה נעשו במסגרת זו, כמה בדיוק הוסף וכמה הדבר עלה לבני הזוג. כמו כן גם את גובה פיצויי הגירושין באופן מדויק קשה להעריך. על כן בחר בית הדין להעריך זאת בהערכה כללית באמצעות אומדנא של בית הדין.

עוד יצוין בזה כי בית הדין התרשם כי לאיש אין אמצעים כספיים בכסף זמין לשלם לאישה לא פיצויי גירושין ולא תשלום עבור השתתפותה היחסית בשיפוץ הבית. על כן בבואנו למצוא את הדרך בה האישה תקבל את כספה המגיע לה, ראה בין הדין לנכון לפסוק לאישה פיצויים בדרך בה האישה תוכל לממשם, באמצעות זכות מגורים במקום שהינה שוות כסף.

בהתאם לכך, מתוך מבט כולל ושיקול דעת רחב, ניסה ביה"ד בדיון הקודם בבית הדין לגשר בין הצדדים ולהביאם להסכמה. לשם כך ניסח בית הדין הצעת פשרה וקבע דיון נוסף לשמוע את עמדת הצדדים. כאמור, לדיון זה הביא האיש הצעת פשרה משלו, וביה"ד ערך בה תיקונים שהוסכמו על האיש, והוא חתם עליהם. מאידך גיסא האישה עדיין לא הציעה הצעת פשרה משלה. בסופו של יום לא הצלחנו להביאם להסכמה.

אולם משלא הצלחנו לגשר בין הצדדים בדרך של פשרה, אין אנו רשאים להסתלק מהדין ועלינו להכריעו על אף כל המורכבות של המקרה שלפנינו, וחייבים אנו להכריע כפי שכתבנו לעיל על פי אומד דעתנו השיפוטית. זאת כפי שנפסק בשולחן ערוך חושן משפט סימן יב סעיף ה: "יש כח לדיון לעשות דין כעין הפשרה, במקום שאין הדבר יכול להתברר. ואינו רשאי להוציא הדין חלוק מתחת ידו בלי גמר."

לאור כל זאת, מתוך ראיית הצדק במכלול הסכסוך שנדון בפני בית הדין וטובת שני הצדדים, ולאור ההסכמות שנתן האיש לטובת האישה ואף חתם עליהם בפני בית הדין, פוסק ביה"ד כדלהלן:

א. ביה"ד דוחה את תביעת האישה לשיתוף ספציפי לקבלת מחצית מהזכויות הקנייניות בקרקע ובמבנה שביחידת הדיור שהצדדים גרו בה.

ב. מאידך גיסא, פוסק ביה"ד בשקול דעת רחב בהתאם למכלול העובדות שפורטו לעיל שמגיע לאישה תשלום עבור השקעתה היחסית בתוספת הבניה, וכן פיצויי גירושין בהתאם לנימוקים דלעיל. יובהר בזה, כי אע"פ שלא הוכח שהם בנו את כל מבנה המגורים שלהם, ואע"פ שככל הנראה נבנה בחיי ההורים בעלי השטח, כדי לפצות את האישה על הגירושין, כמבואר לעיל, ביה"ד מחשיב את יחידת הדיור שגרו בה לעניין זה כאילו הורחבה במלואה כדברי האישה. לכן מחליט ביה"ד שהיא תקבל בתמורה לכל הנ"ל אפשרות שימוש בדירה למשך זמן שהוא מכסה את הסכום המגיע לה בהתחשב שגם הילדים גרים עמה. והחישוב הוא כדלהלן:

ביה"ד קבל חו"ד מקצועית על עלות בניה במבנה ישן כזה, ברח' ש', שערכה הוא כ 180,000 ₪, ומזה מגיע לה מחצית הסכום דהיינו 90,000 ₪. והיא תקבל זאת בשימוש בדירה במשך 5 שנים עד הגיע הבן הקטן לגיל 18, ובהנחה ששכר דירה שם הוא 3,000 ₪ לחודש, הרי זה מגיע לסך 180,000 ₪, ובהתחשב בכך שהיא תגור שם עם הילדים,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

- הרי שהיא נהנית בסך 90,000 ₪. נמצא שבמגוריה בדירה היא מקבלת את חלקה בעלות המבנה שהורחב בדירה. ולאור כל זאת הוחלט שהיא תקבל זאת כמפורט להלן.
- ג. האישה וילדיה יוכלו להמשיך להתגורר בדירה בה הם מתגוררים כעת, ברחוב ש', עד הגיע הבן הקטן לגיל 21 (תקופה שהינה בקירוב חמש שנים). ואילו האיש לא יהיה רשאי לחזור לדירה שברחוב ש' שבה מתגוררת האישה עד הגיע הבן הקטן לגיל 21, וזאת גם אם יפונה מהדירה שברחוב נ'.
- ד. האישה לא תוכל למנוע מהאיש לחבר את הספקת החשמל מהדירה שבה מתגוררת האישה אל הדירה שבנ' שבה הוא מתגורר, ובתנאי שאם יעשה כן יתקין על חשבונו שעון חשמל נפרד לעצמו.
- ה. בהגיע הבן הקטן לגיל 21 יוכל האיש לחזור לדירה שברחוב ש', והאיש לא ימנע מצדו את אפשרות האישה להתגורר מאותו מועד בדירה המוחזקת בידו כיום ברחוב נ'. יוער, כי אין באמור כדי לקבוע כל קביעה שהיא לעניין כשרות ישיבתו של מי מהמחזיקים בדירה זו.
- ו. עם זאת, אם יינתנו פיצויים על פינוי הדירה שבנ' – תהיה האישה זכאית לקבלם. אם האיש יפונה מהדירה לפני הגיע הבן הקטן לגיל 21 והאישה תקבל את הפיצויים האמורים לעיל, תעביר מהם האישה לאיש סכום השווה לשכר דירת מגורים בת שני חדרים עבור התקופה הנותרת עד הגיע הבן לגיל 21.
- ניתן לפרסם פסק דין זה לאחר השמטת הפרטים המזהים.
- ניתן ביום י"ט בכסלו התשע"ח (07/12/2017).

הרב דוד דב לבנון

הרב אליעזר איגרא

הרב דוד ברוך לאו